

مرکز مطالعات برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی: آشنایی با تاریخچه و چگونگی پیدایش، سازمان کنونی و وظایف

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

در شش ماهه گذشته، و به‌ویژه با انتشار هر شماره فصلنامه جمعی از خوانندگان با دفتر فصلنامه تماس گرفته و خواستار اطلاعات بیشتری در مورد تشکیلات و پیشینه پیدایش مرکز مطالعات برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی می‌شدند، در این شماره، با اغتنام فرصت به معرفی مرکز، چگونگی پیدایش و وظایف و پروژه‌های در دست اجرای آن پرداخته می‌شود.

طرح از توکانیستانی

پیدایش مرکز مطالعات برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی

اندیشه تأسیس مرکز مطالعات برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی به دنبال احساس ضرورت برپایی یک واحد متمرکز مطالعاتی و برقراری جریان منظم خروجی فعالیت‌های پژوهش و علمی به وجود آمد و سپس در چارچوب ساختار جدید وزارت کشاورزی و براساس مصوبه شورای عالی اداری کشور در بهمن ماه ۱۳۷۱، مرکز مطالعات از ادغام واحد برنامه‌ریزی دفتر برنامه‌ریزی و بودجه و شورای طرح‌های جامع با مرکز تحقیقات روستایی و اقتصاد کشاورزی تحت نظر معاونت طرح و برنامه تشکیل گردید.

این مرکز وظیفه بسیار حساس پژوهش‌های اقتصادی - اجتماعی مربوط به روستا و بخش کشاورزی، برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری را در کلیه زمینه‌های مربوط به کشاورزی و فعالیت‌های وزارت کشاورزی به عهده دارد. مسئولیت اساسی این مرکز، تامین نیازهای اطلاعاتی و تحلیلی در زمینه‌های اقتصادی - اجتماعی جامعه روستایی و بخش کشاورزی و اقتصاد کشاورزی برای مدیران و مقامات تصمیم‌گیر در سطوح استراتژیک و عملیاتی وزارت کشاورزی است.

● مرکز وظیفه بسیار حساس پژوهش‌های اقتصادی - اجتماعی مربوط به روستا و بخش کشاورزی، برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری را در کلیه زمینه‌های مربوط به کشاورزی و فعالیتهای وزارت کشاورزی به عهده دارد.

مسئولیت اساسی این مرکز، تامین نیازهای اطلاعاتی و تحلیلی در زمینه‌های اقتصادی - اجتماعی جامعه روستایی و بخش کشاورزی و اقتصاد کشاورزی برای مدیران و مقامات تصمیمگیر در سطوح استراتژیک و عملیاتی وزارت کشاورزی است.

تاریخچه :

هسته اصلی این مرکز را سه واحد مرکز تحقیقات روستایی و اقتصاد کشاورزی (۱۳۶۲)، واحد برنامه‌ریزی دفتر برنامه‌ریزی و بودجه و شورای طرحهای جامع مجری طرح بررسی خطوط اساسی توسعه کشاورزی (تاسیس ۱۳۶۳) تشکیل می‌دهد. مرکز تحقیقات روستایی و اقتصاد کشاورزی در سال ۱۳۶۲ از ادغام اداره کل اقتصاد کشاورزی در مرکز تحقیقات روستایی به وجود آمد. مرکز تحقیقات روستایی نیز در سال ۱۳۵۸ از ادغام مرکز تحقیقات روستایی وزارت تعاون و امور روستاها (۱۳۴۸)، مرکز مطالعات توسعه درونزا (۱۳۵۳) و موسسه پژوهشهای دهقانی و روستایی ایران (۱۳۵۶) تشکیل شده بود.

دفتر برنامه‌ریزی و بودجه نیز از واحدهایی است که در اوایل دهه ۱۳۵۰ با هدف مطالعات برنامه‌ریزی بخش کشاورزی در معاونت طرح و برنامه آغاز به فعالیت کرد و مسئولیت تهیه و تدوین چندین برنامه بخش کشاورزی را به عهده گرفت. پس از انقلاب، و بعد از ادغام دفتر بودجه با دفتر برنامه‌ریزی، فعالیتهای برنامه‌ریزی دفتر سخت تحت تاثیر بودجه و بودجه‌ریزی قرار گرفت و بیشتر کارشناسان دفتر درگیر کارهای روزمره بودجه شدند. به طوری که مطالعات برنامه‌ریزی به فراموشی سپرده شد. به همین علت، از سال ۱۳۶۳ فعالیت مطالعات برنامه‌ریزی در چارچوب طرح بررسی خطوط اساسی توسعه کشاورزی در سطح حوزه‌های آبخیز کشور، در قالب شورای طرحهای جامع و زیرنظر معاونت طرح و برنامه آغاز شد. در این طرح هریک از حوزه‌های آبخیز کشور به طور جامع مورد مطالعه و بررسی قرار گرفت و طرح توسعه کشاورزی آن ارائه شد، اما از يك سو نتایج این مطالعات به طور عملی در برنامه‌ریزی مورد استفاده قرار نمی‌گرفت و از سوی دیگر نتایج تحقیقات و مطالعات مرکز تحقیقات روستایی و اقتصاد کشاورزی نیز پاسخگوی نیازهای اساسی و حیاتی تصمیمگیری و سیاست‌گذاری در سطح بخش کشاورزی و وزارت کشاورزی نبود.

اندیشه ایجاد پیوند میان فعالیتهای مربوط به پژوهشهای اقتصادی و اجتماعی، مطالعات برنامه‌ریزی، و برنامه‌ریزی و سیاستگذاری با هدف ایجاد نظام حمایت‌تصمیمگیری و گسترش کاربرد دستاوردهای علمی و تکنولوژیکی نوین در زمینه مطالعه و برنامه‌ریزی در معاونت طرح و برنامه نضج گرفت، و نتیجه آن تشکیل این مرکز در بهمن ماه ۱۳۷۱ بوده است.

هدفها:

مهمترین هدف مرکز، برنامه‌ریزی فعالیتهای کشاورزی در سطوح ملی و منطقه‌ای مبتنی بر مطالعات و پژوهشهای اقتصادی و اجتماعی و فنی کشاورزی است. تامین نیازهای اطلاعاتی مدیران و تصمیمگیران برای سیاستگذاری در زمینه‌های مختلف اقتصاد کشاورزی بر اساس مطالعات و پژوهشهای علمی نیز از دیگر هدفهای مرکز است.

تحول در روشهای مورد استفاده از مطالعات و پژوهشها و برنامه‌ریزی و سیاستگذاری نیز یکی از هدفهای مهم مرکز است که از طریق آموزش کارشناسان در زمینه‌های استفاده از روشها و تکنولوژی نوین صورت می‌گیرد. گسترش استفاده از سیستمهای اطلاعاتی کامپیوتری، سیستم اطلاعات جغرافیایی، مدلسازی و بهینه‌سازی از جمله روشهای نوین شمرده می‌شود.

سازمان و تشکیلات:

ارکان تشکیلات مرکز مطالعات برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی به شرح زیر است:

— شورای عالی مرکز مطالعات برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی، که وظیفه سیاستگذاری و هدایت مرکز را عهده‌دار است.

— رئیس مرکز و مشاوران رئیس مرکز.

— معاونتهای سه گانه مرکز.

مطالعات و فعالیتهای مرکز در چارچوب معاونتها و بخشهای پنجگانه انجام می‌گیرد:

— معاونت تحقیقات اقتصادی — اجتماعی توسعه کشاورزی متشکل از بخشهای

مطالعات اجتماعی و مطالعات اقتصادی.

— معاونت اقتصاد کشاورزی متشکل از بخشهای بررسی اقتصاد محصولات

کشاورزی و ارزیابی اقتصادی طرحها.

— معاونت برنامه‌ریزی توسعه کشاورزی شامل بخشهای برنامه‌ریزی ملی،

برنامه‌ریزی منطقه‌ای و محلی و مدل‌های برنامه‌ریزی.

● اندیشه ایجاد پیوند میان فعالیتهای مربوط به پژوهشهای اقتصادی و اجتماعی، مطالعات برنامه‌ریزی، و برنامه‌ریزی و سیاستگذاری
با هدف ایجاد نظام حمایت تصمیمگیری و گسترش کاربرد دستاوردهای علمی و تکنولوژیکی نوین
در زمینه مطالعه و برنامه‌ریزی
در معاونت طرح و برنامه نضج گرفت،
و نتیجه آن تشکیل این مرکز در بهمن ماه ۱۳۷۱ بوده است.

– بخش انتشارات و اطلاعات که مدیریت انتشارات، کتابخانه، اسناد و مدارك و آرشیو را دربردارد.
– کمیته فنی و تخصصی مرکز که مسئولیت بررسی و تأیید طرحهای پژوهشی، مطالعات و انتشارات مرکز را به عهده دارد.
– واحد امور مالی و اداری.

وظایف:

– معاونت تحقیقات اقتصادی – اجتماعی توسعه کشاورزی، از دو بخش تشکیل شده است:
۱ – بخش مطالعات اقتصادی، که بررسی مسائل اقتصادی توسعه کشاورزی، وضع اراضی کشاورزی، نیروی انسانی، مکانیزاسیون، اعتبارات، نظامهای بهره‌برداری، امنیت غذایی را به عهده دارد.
۲ – بخش مطالعات اجتماعی که بررسی مسائل و موانع توسعه کشاورزی، مطالعه پدیده‌های اجتماعی، جمعیت و جمعیت‌شناسی، نقش زنان روستایی، الگوها و مدل‌های توسعه کشاورزی و مطالعات تطبیقی را به عهده دارد.
معاونت تحقیقات اقتصادی – اجتماعی توسعه کشاورزی در حال حاضر پروژه‌هایی پژوهشی در دست اجرا دارد که عبارتند از:

- بررسی نقش زنان روستایی در توسعه کشاورزی ایران
- بررسی مسائل امنیت غذایی
- بررسی درآمد روستاییان
- بررسی پراکندگی اراضی و امکان یکپارچگی اراضی
- بررسی اثرهای آزادسازی اقتصادی بر قشرهای آسیب‌پذیر روستایی و

مکانیزمهای حمایتی

- بررسی اثرهای آزادسازی اقتصادی بر هزینه‌های تولید، قیمت محصول کشاورزی، خرید تضمینی و تعرفه‌های بخش کشاورزی
- بررسی اثرهای آزادسازی اقتصادی بر سرمایه‌گذاری، اعتبارات و نقدین بخش و بر نهاده‌های کشاورزی

معاونت اقتصاد کشاورزی از بخش مطالعات اقتصاد کشاورزی شامل دو گروه زیر تشکیل شده است

- ۱- گروه اقتصاد محصولات کشاورزی که وظیفه بررسی و مطالعه هزینه و درآمد تولید کشاور میزان تولید و علل تغییرات، بررسی و پیشنهاد قیمت‌های تضمینی خرید محصولات کشاورزی، مطا اقتصادی محصولات کشاورزی، برآورد پیشبینی تقاضا و عرضه محصولات، صادرات و واردات محصول کشاورزی و محاسبات مربوط به رشد و ارزش افزوده را به عهده دارد.
- ۲- گروه ارزیابی اقتصادی طرحها و پروژه‌های کشاورزی که وظیفه ارزیابی اقتصادی طرح کشاورزی و اعتبارات عمرانی را به عهده دارد.

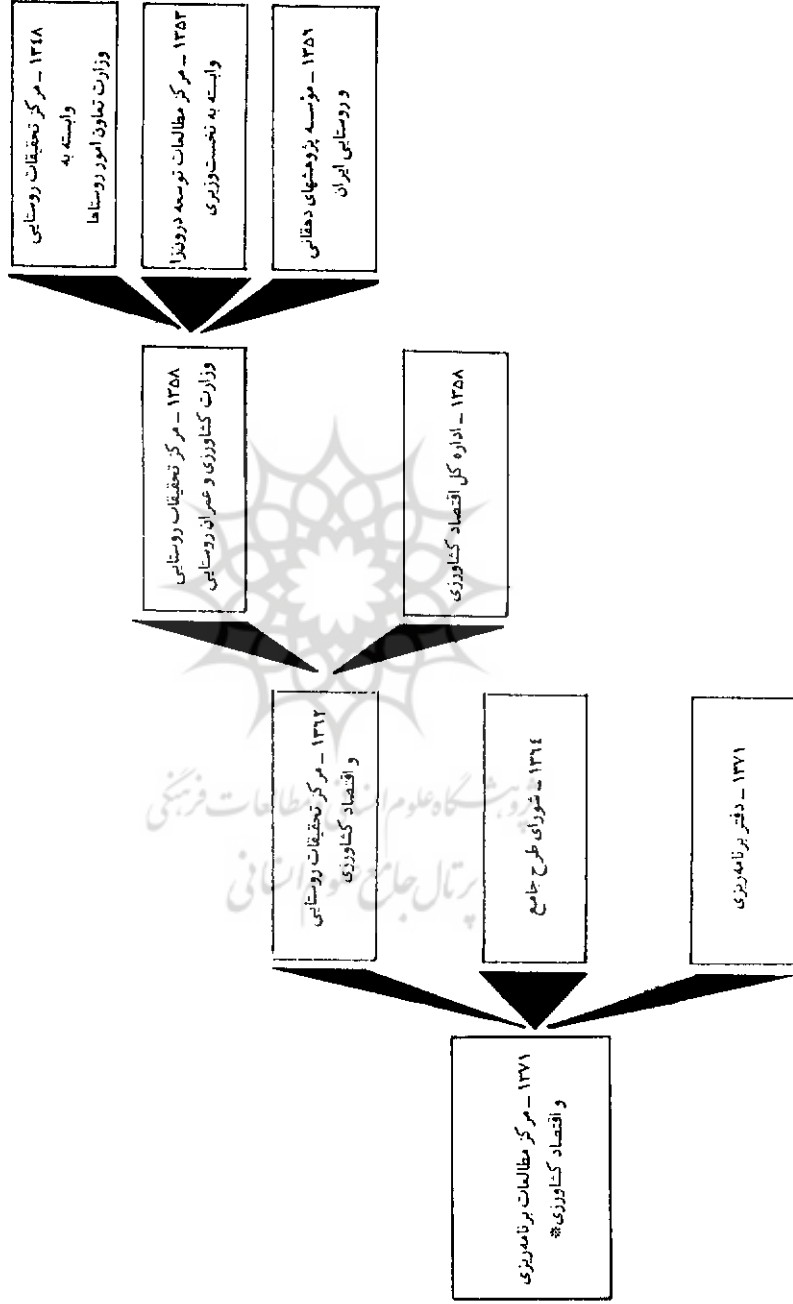
معاونت اقتصاد کشاورزی هم اکنون پروژه‌هایی مطالعاتی در دست اجرا دارد که عبارتند از:

- شناخت اوضاع اقتصاد کشاورزی کشور
- پیش‌بینی تقاضای محصولات اساسی کشاورزی
- بررسی ضایعات محصولات کشاورزی
- بررسی مسائل گندم از تولید تا مصرف.
- بررسی و تعیین ارزش افزوده زیر بخش زراعت و باغبانی.
- ایجاد سیستم قیمتگذاری محصولات کشاورزی و پیشنهاد قیمت‌های تضمین خرید محصولات اساسی در سال ۱۳۷۲ - ۷۳

- معاونت برنامه‌ریزی توسعه کشاورزی، از بخش برنامه‌ریزی توسعه کشاورزی شامل سه تشکیل شده است:

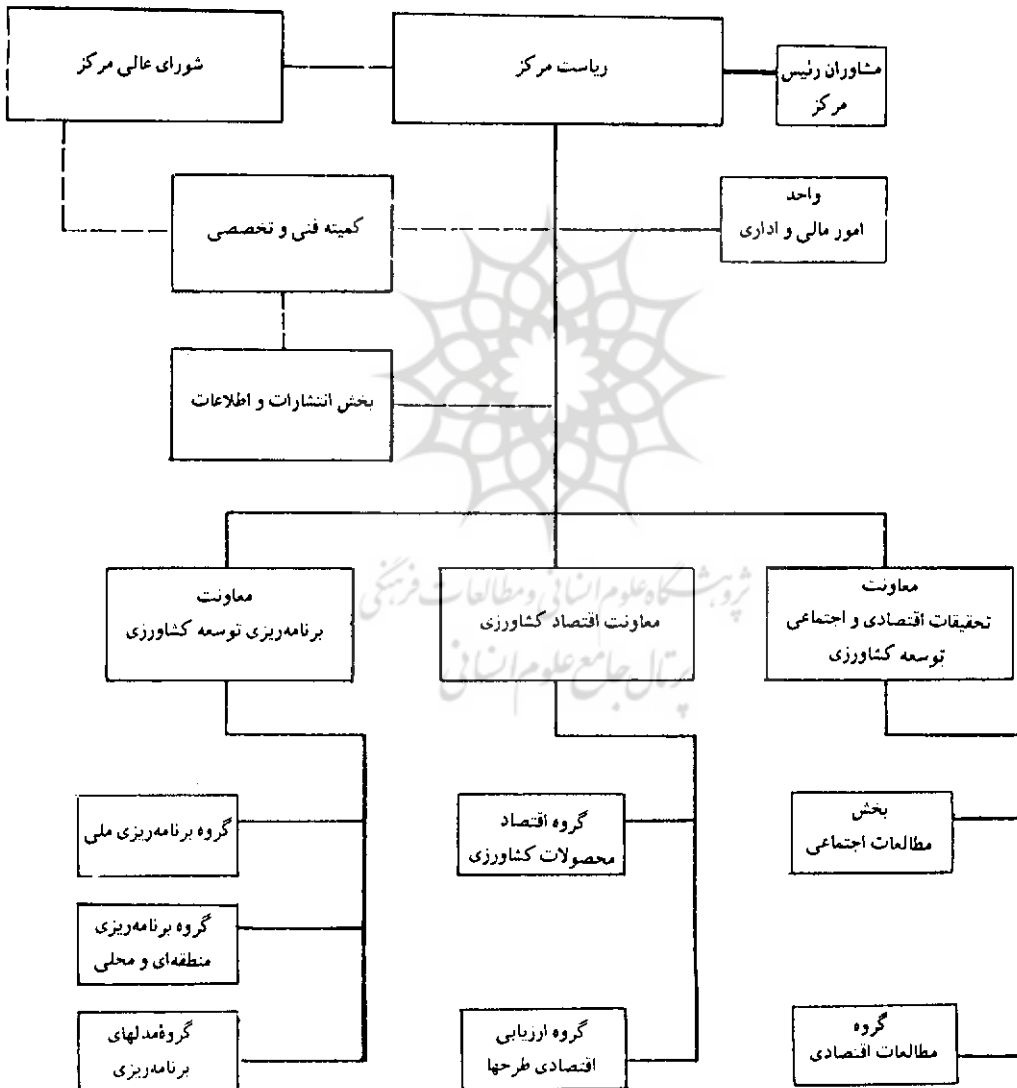
- ۱- گروه برنامه‌ریزی ملی که وظیفه بررسی و تعیین جایگاه بخش کشاورزی در برنامه‌های اقتصاد اجتماعی کشور، ارائه سیاستها و اهداف توسعه بخش، انجام مطالعات برنامه‌ریزی ملی، بررسی روند اجرای برنامه‌های توسعه کشاورزی، هدایت واحدهای وزارت کشاورزی در تدوین برنامه و برنامه‌ریزی جامع مدت و درازمدت وزارت کشاورزی را به عهده دارد.
- ۲- گروه برنامه‌ریزی منطقه‌ای و محلی که وظیفه مطالعات جامع توسعه کشاورزی و منابع طبیعی سطح حوزه‌های آبریز کشور، تهیه و تدوین فرمها و استانداردهای مطالعاتی و اجرایی، سنتز استانی مطالعات جامع، بررسی نیازهای برنامه‌ریزی منطقه‌ای در زمینه‌های مختلف، هدایت و هماهنگی با

نمودار سیر تشکیلات مرکز مطالعات برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی

*پروژه‌های مصوبه مورخ دی ماه ۱۳۷۱ سازمان امور اداری و استخدامی

نمودار تشکیلاتی مرکز مطالعات برنامه‌ریزی و اقتصاد کشاورزی معاونت طرح و برنامه - کشاورزی

برنامه‌ریزی سازمانهای کشاورزی استانها را عهده‌دار است.

۳ - گروه مدل‌های برنامه‌ریزی که وظیفه ایجاد نظام برنامه‌ریزی توسعه کشاورزی، ایجاد پایگاههای اطلاعاتی و اطلاعات جغرافیایی برای ذخیره و نگهداری مطالعات جامع منطقه‌ای و ملی، آموزش و گسترش استفاده از تکنولوژی نوین در زمینه مطالعات و برنامه‌ریزی، مدیریت اطلاعات، سیستم اطلاعات جغرافیایی، مدل سازی، بررسی و تدوین روشها و متدولوژی برنامه‌ریزی توسعه کشاورزی، ایجاد بانک پروژه‌های توسعه کشاورزی، و برنامه‌ریزی استفاده از سرزمین را عهده‌دار است.

تدوین برنامه پنجساله دوم کشاورزی یکی از مهمترین وظایف این معاونت است.

پروژه‌های در دست اجرای این معاونت عبارتند از:

- مطالعات جامع توسعه کشاورزی در حوزه‌های آبریز کشور (مطالعات منطقه‌ای)

- مطالعات جامع برنامه‌ریزی توسعه کشاورزی کشور (مطالعات ملی)

- تهیه و تدوین فرمها و استانداردهای مطالعات بخش کشاورزی

- مطالعات تهیه طرح جامع صنایع تبدیلی، تکمیلی و غذایی

- مطالعات برنامه‌ریزی استفاده از سرزمین با همکاری سازمان خواروبار و

کشاورزی جهانی

- بررسی روشهای نوین برنامه‌ریزی توسعه کشاورزی و آموزش، کارشناسان و

محققان در زمینه‌های استفاده از سیستمهای اطلاعات جغرافیایی، مدلسازی و شبیه

سازی کامپیوتری در برنامه‌ریزی.

- مطالعات مربوط به روشهای برنامه‌ریزی توسعه پایدار کشاورزی.

بخش اطلاعات و انتشارات وظایف مربوط به انتشار نتایج مطالعات و تحقیقات و گزارشهای پژوهشگران

و فعالیتهای پژوهشی مرکز، سازماندهی کتابخانه، اسناد و مدارك و آرشیو مرکز، تهیه و تدوین فهرستگان

کشاورزی، ایجاد سیستم کامپیوتری بانک اطلاعاتی فهرستگان کشاورزی، ایجاد سیستم کامپیوتری

کتابخانه مرکز، انتشار فصلنامه پژوهشی، ترجمه، ویرایش و پردازش ادبی را به عهده دارد.

پروژه‌های در دست اجرای این مدیریت عبارتند از:

۱ - انتشار فصلنامه پژوهشی اقتصاد کشاورزی و توسعه

۲ - تهیه و تدوین فهرستگان کشاورزی ایران

۳ - ایجاد بانک اطلاعات کتابشناختی کشاورزی ایران

۴ - ایجاد سیستم کامپیوتری کتابخانه مرکز

۵ - ترجمه و انتشار چندین جلد کتاب و گزارشهای کارشناسان و گروهها